

Մեր խեղճուկ Գէորգ Սըմբըս ալ ի մացեր էր թէ ինչ է հիւանդ ըլլալն՝ և սփոփանք չգտնալն. միայնակ և 'ի բան տի ըլլալ՝ և այցելու մը չունենալ: Չէր կրնար դիմանալ որ մայրն հեռանայ իրմէ. և երբնա քիչ մը մէկ դին դառնար՝ ինքն ալ աշուրները անոր ետեւէն կը դարձնէր: Պէտք էր որ մայրն երկայն ժամեր քովը նստի, և քնացած ատենն ալ արթուն կենայ: Երբեմն ջերմատազնապ երազէ մը յանկարծ արթննալով տազնապած չորս դի կը նայէր, որ տեսնար մօրը պատկառելի երեսը իր վրայ դարցած. այն ատեն կ'ուզէր անոր ձեռքը բռնել, իր կուրծքին վրայ դնել և հանգիստ քնանալ տղու մը պէս: Այս կերպով ալ մեռաւ »:

Այս տառապանաց անզարդ պատմութիւնը լսելէս ետեւ՝ սրտիս առաջին դրդմունքն եղաւ սրգաւորին հիւղը երթալ, և դրամական օգնութիւն մ'ընել, և թէ կարելի է մխիթարանք ալ: Բայց հարցնելով տեղեկացայ որ բարեսիրտ գեղացիք փութացեր էին այսպիսի առթի մէջ ամեն պէտք եղածը հոգալու. և որովհետեւ աղքատներն ալ աւելի աղէկ դիտեն իրարու ցաւերը մխիթարել՝ ես չհամարձակեցայ մէջ մտնել:

Հետեւեալ կիրակի օրն ալ գացի եկեղեցին. և մեծ զարմացմամբ տեսայ՝ որ խեղճ պառաւն գայթ 'ի գայթի կու գար իր սովորական տեղը նստելու՝ խորանին աստիճանաց վրայ: Զանացեր էր իր որդւոյն համար սգաւորի նշան մ'առնուլ. — այս գթոյ խանգաղատանաց և յետին աստիճանի աղքատութեան իրարու հետ մրցանքին պէս՝ սրտառուչ բան չէր կրնար ըլլալ. — մէկ սե երիզ մը, կամ լաւ ևս ըսել՝ գունաթափ սեցած թաշկինակ մը, և մէկ կամ երկու ասոր նման բաներ էին բոլոր արտաքին նշանք իր ներքին ցաւոցը: Երբ նայեցայ չորս դին 'ի վերայ պատմական յիշատակաբանաց, հոյակապ ձեռագործաց, պաղ մարմարիոնի չքաղարդութեանց, որովք մարդկային մեծութիւնն հանդիսապէս կ'ողբայ անցած դացած հպարտութիւնը, և դարձայ այս խեղճ որբեւարիին վրայ՝

որ տարիքով և ցաւերով ճնշած՝ ծռած էր իր Աստուծոյն սեղանին առջև, և բարեպաշտ'այլ կոտրած սրտով աղօթքներ և օրհնութիւններ կը վերընծայէր, ճանչցայ որ այս ստոյգ ցաւոց կենդանի մահարձանն՝ մէկալ ամենէն ալ աւելի արժանաւոր էր:

Պատմեցի անոր դիպուածը ընկերութեան մէջ հարուստ անձանց մէկ քանիին, և սրտերնին շարժեցաւ. ջանացին անոր վիճակը ըստ կարելոյն դիւրացնելու, և ցաւերը թեթեւեղանելու: Բայց ամեն բան՝ դէպ 'ի գերեզմանէն մնացած քանի մը քայլերը դիւրելու համար էր: Մէկ երկու կիրակի ալ անցնելէն վերջը՝ պառաւն ալ չերեցաւ իր սովորական տեղը եկեղեցւոյն մէջ. և ես այն կողմերէն հեռանալէս առաջ՝ լսեցի գոհութեան զգացմամբ մը, որ հանդարտութեամբ իր յետին շունչը շնչեր էր, և գացեր էր միանալու իր սիրելեաց հետ, այն աշխարհին մէջ՝ ուր ոչ ցաւ կ'երենայ, և ոչ բարեկամք 'ի բարեկամաց կը բաժնուին:

ՌԻՈՒՆԱՅԻՐԻՆ
Washington Irving

ՀԱՅԻ ՊԱՏԱՌԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐԴ

ՆԱԾԱԿ ՏԱՅՆԵՐՈՐԴ

Որովայնի խողովակը

(Տես երես 13)

Կը յուսամ սիրելի օրիորդիկ, թէ հետզհետէ միտքդ աւելի կը լուսաւորուի, քանի որ մեր պզտի ճամբորդութեան մէջ առաջ կ'երթանք: Հիմա պիտոր սկըսիս հասկնալ թէ ինչ կերպով ուտելիք բերնին մէջ մանրուելով ու լուծուելով, յետոյ ստամոքսին մէջ եփուելով, շաղուելով, տարրալուծուելով ու կակուղ և յստակ խիւսի փոխուելով, արեան հետ խառնուելու յար-

մար վիճակ մը կ'առնուն, որպէս զի ա-
նոր մարմնոյն ամեն մասանց մէջէն քա-
լելով շարունակ կրած կորուստներուն
տեղը լեցընեն:

Մեկակազմ վառեակը խախաց փո-
խուի, շատ վար իյնալ է, կ'ըսես: Սա-
կայն ոչ այնչափ նուաստ, ինչու որ
մարդ ըլլալու համար այն ճամբան բռն-
նելու է: Պէտք էր այն գոյացութիւն-
ներն՝ որ մեր մարմնոյն մեքենային մար-
մնակից ըլլալու որոշեալ են, նախ խոր-
տակէին այն կապերը՝ որ զիրենք վա-
ռելի ու սնկի վիճակի մէջ կը պահեն,
որպէս զի ապա առձեռն պատրաստ
վիճակ մը առնուն ու նոր կապեր զօդե-
լու իրաւունքն ստանան, ինչպէս մարդ
մը որ նոր հայրենիք մը կ'ուզէ մտնել՝
պէտք է նախ առջինէն ելլէ: Այդ ու-
սելիքները, որոնց վրայ ետքի անգամ
կը խօսէինք, թէ այնչափ արարողասէր
են, և անանկ երկայն աղաչանք կը պա-
հանջեն խախաց փոխուելէն առաջ
զորս և մենք իսկ անմարս կը կոչենք,
վասն զի միւսներէն աւելի ստամոքսը
կը հողնեցընեն, ճշդիւ անոնք են՝ որ գո-
յացութիւններն աւելի հաստատուն կա-
պերէ բռնուած են, և ինչպէս են՝ ա-
նանկ մնալու կը յամառին, չուզելով
լուծուելու հաւանիլ, որ իրենց փառա-
ւոր այլակերպութեանը առաջին պայ-
մանն է:

Այս տեսարանը՝ որուն ներկայ կ'ըլ-
լաս այսօր, ասկէ ետքը ամեն զին պի-
տոր գտնես, որչափ որ բնութեան քըն-
նութիւնը երկնցնել ուզես: Աստուած
մէկ կերպով մը միայն կը գործէ իր ա-
րարչագործութեանց մէջ, կամ գոնէ
մենք մէկ մը միայն կը ճանչնանք: Կ'եղ-
ծանէ որ նորէն շինէ, այն որ պիտոր
ըլլայ՝ եղածին նշխարքներովը կը շինէ,
մահուամբ կեանքը կը գործէ, եթէ այդ-
պէս միտքս կրնամ հասկցընել, և այն որ
մեր ստամոքսին մէջ պզտի եղանակաւ
կ'ըլլուի, ընդհանուր աշխարհքիս մէջ
մեծ կերպով կը կատարուի:

Մարդկային ընկերութիւններն ալ
ուրիշ ամեն բանի պէս՝ այս ընդհանուր
օրէնքէն չեն խոտորիր, որով միշտ ա-

ռաւելութիւն մը չեն ստանար՝ երբ չեն
ուզեր թողուլ ինքզինքնին ժամանա-
կին մեծ ստամոքսին մէջ մարսուելու:

Մտիկ ըրէ ինծի, մինչդեռ ասոր վրայ
է խօսքը, և ըսեմ ու ցուցընեմ քեզի՝ թէ
որչափ այդ ուտելու պատմութիւնը՝
հանդարտաբար ընտանեաց մէջ որ
պատմուի, կրնայ իր բազուկները յաջ ու
յահեակ տարածել առանց իր սահմա-
նէն ելլելու. գիտե՛ս ինչու համար Գաղ-
ղիան այսօրուան օրս անանկ զօրաւոր
ու կենդանի աշխարհք մըն է, ինչո՞ւ
այնչափ ազդեցութիւն ունի աշխարհ-
քիս մէջ, և ինչո՞ւ կը բռնադատէ իր
նախանձորդները որ միշտ իրեն նային:
Անոր համար է որ այն հազար ու մէկ
պզտի ընկերութիւնները՝ որոնցմով կը
բաղկանար միջին դարուն ժամանակ-
ները, անձնակամ յանձն առեր են
թողուլ որ մարսուին, լուծուին ու կոր-
սուին, որպէս զի ամենը մէկէն հազար
անգամ աւելի գեղեցիկ և աւելի մեծ
կեանքով մը վերստին կենդանանան:
Եւ գիտե՛ս դարձեալ ինչո՞ւ համար Գեր-
մանիան, այն՝ աշխարհագրութիւն սոր-
վող պզտի տղոց ահագին արհաւիրքը,
իր աւելի բազմութիւ ժողովրդովը հան-
դերձ, որ անհակառակելի կերպով ոչ
միայն աւելի լուսաւորեալ է՝ այլ բարուք
պատուականագոյն, իր ամեն տեսակի
հոչակաւոր մարդոց լեզէններովը՝ Գաղ-
ղիայէն ետքը կը քալէ իրապէս, թէ-
պէտ և ինքը հակառակը կը պնդէ: Այդ
անոր համար է որ Գերմանիան շատ մը
պզտի անմարս ընկերութիւններէ կը
բաղկանայ, որոնք մինչև հիմա ժամա-
նակին բռնութեանը՝ որ զիրենք լուծե-
լու ջանացեր է՝ կրցեր են դէմ դնել,
իւրաքանչիւրը ուզելով իր յատուկ ձեւը
պահել. ուստի և ամենը կը կռուին
չփոխուելու այն անդարար խախացին՝
որ միայն կարող է ժողովրդեան սրտին
մէջ զօրութիւն ու կեանք տալաւորելու:

Բայց դառնանք շուտ մը սորը՝ եթէ
չենք ուզեր յանդիմանութիւն լսել: Թէ-
պէտ և ետքը հասկնաս պիտոր թէ այս-
օր անանկ սնունդ մը առջևդ կը դնեմ՝
որուն մարսողութիւնը ետքը քիչ մը

դժուար պիտոր գայ քեզի, բայց նաև պէտք չէ միշտ մտացող կակուղ բոկեղ ներմատակարարել չեմ կարծեր թէ գէշ բան ըլլայ երբեմն անանկ բան մը խածնել տալ անոր՝ որ քիչ մը աշխատու թիւն կրէ :

Ուրեմն սորը կերակրոց անցը կու տայ երբ խախտաց փոխուին, այսինքն երբ իրենց առջի ձևը և գոյութիւնը կորսնցնելու ըլլան :

Ահա մեռան. ինչպէս արդեօք պիտոր դարձեալ կենդանանան :

Սորին ետեւէն, երկայն կըր անցը մը կը ձգի, խողովակ մը միով բանիւ, եթէ այդպէս կ'ախորժիս, և անանկ երկայն երկայն, որ մարմնոյն երկայնութիւնը եօթը անգամ կը բովանդակէ. անոր համար ալ շատ մը ծաւրերով իր վրայ պլուած է. այնպէս՝ որ թանձր ծրար մը կը ձևացնէ ողջոյն փորը լեցնելով : Այդ ծրարը անուն մ'ունի՝ որ ամենուն ծանօթ է, աղիքը. որ և երկու մասն կը բաժնուի. նրբաղիք ըսուածը, որ սուրէն կը սկըսի ու բոլոր ծրարը ինքն իր մով կը կազմէ. և ստոշարաղիքը՝ որ առջինէն աւելի կարճ է՝ այլ աւելի հաստ, ինչպէս անունէն ալ կ'իմացուի, և կերպով մը առանձին ծրար մը կը կազմէ, թէպէտ և իրապէս առջինին շարունակութիւնն է : Որովայնին վարի կողմէն կը սկըսի, անմիջապէս աջակողմեան զստին քովէն, ուղիղ գծով վեր կ'ելլէ մինչև ստամոքսին մօտ, որուն տակէն կ'անցնի մեծ կորութիւն մը ձևացնելով նրբաղիքին առջևէն, ու ձախակողմէն վար կ'իջնայ մինչև բնոյն վարի կողմը, ուր և կը լմնայ :

Պիտոր հարցնես ինծի թէ՝ ինչպէս կրնայ խախտացը մագլցել ելլել այս խողովակին ծաւրերուն մէջէն, որ այնչափ անգամ վրայէ վրայ պլուած է, և որ շարունակ կ'ելլէ ու կ'իջնէ : Մի նեղուիր. խախտացը ինքզինքը թողլու է որ ուրիշը քալցնէ զինքը : Այն սողնական շարժումը՝ զոր որկորին մէջ տեսանք, և ապա նաև ստամոքսն ալ երեցուց մեզի, հոս ասոնց մէջ ալ կը գտնենք : Մեր ուտելու ներքին մեքենային, զոր հիմա

քու թոյլտուութեամբդ սղեւաց խողովակը կ'ուզեմ կոչել, վասն զի այդ է գիտնոց անոր սեփականած անունը, այդ սողնական շարժումը՝ անոր մէկ ծայրէն միւս ծայրը կը թագաւորէ, ճշդիւ ըսելու համար : Ուտելիքը բերնէն ելածին պէս կ'առնու և ալ չթողուր, մինչև որ կամաց կամաց ստուարաղիքին ծայրը տանի :

Եթէ ապակիէ որովայն մ'ունենայիր, որուն մէջէն կարելի ըլլար տեսնել ինչպէս կ'աշխատի աղիքը, մէկ մեծ ահազին որդ մը կարծէիր պիտի տեսնալ, որ ծրարի պէս պլուած ինք իր վրան, բոլոր օղակներովը շարունակ շարժէր : Մտքէդ չէր կրնար անցնիլ՝ որ այդպիսի շարժում մը ներսի դիւ ունենաս, և սակայն աշխարհքիս մէջ քեզի հետ ան ալ մէկտեղ սկսած է՝ և կը տեսէ, և միայն կեանքիդ հետ կրնայ դադրիլ : Բան մը չհանգչիր, կը տեսնես, մարմնոյդ ներսի դին, նաև երբ դուն քուն կ'ըլլաս : Մշտապէս գործատուն մըն է մարմնիդ, ուր քեզի համար անդադար կ'աշխատին, գիշեր ցորեկ և հարևանցի ըսեմ, աղէկ օրինակ մըն է այդ՝ որ ներքինն արտաքինոյն կու տայ : Կը յիշես ինչ որ անցած օրը կ'ըսէի քեզի ներքին հասարակապետութեանը վրայ, և այն գաւառներուն՝ որ դու կը կառավարես : Շատ ամօթալի բան կ'ըլլայ այդ պզտի թագաւորութեանը համար՝ որ անգործ և առանց բան մը ընելու կենայ, մինչդեռ պզտի հասարակապետութիւնը անանկ աղէկ կ'աշխատի. և թագուհի մը՝ որ իր արուեստը՝ ի գործ ածել զիտէ՝ ծուլութիւնը իր սահմաններէն մերժելը պատիւ սեպելու է. այդ բառը իր զրացիներուն անծանօթ է :

Խախտացը, այս շարժուն անցքին մէջ մտնելէն ետքը, ոչ այնքան վտանգի մէջ կ'ըլլայ հոն անշարժ մնալու, որչափ արագաբար ճամբան քալելու. և հիմա կը սորվիս թէ ինչու : Այլ այս վտանգին դարմանը հոգացեր են : Բոլոր խողովակին երկայնքը, և զլխաւորապէս սկիզբը, միջոցէ միջոց առաձգական տախտակներու կը հանդիպի, որ իր անցքը

կը փակեն, և չիկրնար անցնիլ մինչև որ անոնց ետևը հաւաքուելով, բաւականապէս ուժովնայ ու զանոնք առջևէն մղէ: Այս կերպով իր անցքը շարունակ արդիւած կը գտնէ. բայց անով, վերջի աստիճանի կարևոր գործողութիւն մը վրան կը կատարուի հանդարտ կերպով:

Բայց քեզի պէտք է նախ զուրցել որ այն գոյացութիւնները՝ ուստից ու տեղիք կը բաղկանային և ստամոքսին մէջ քակտուեցան, բոլորը մեր արեան մէջ թափանցելու որոշեալ չեն: Մեր ուտելիքները կերպով մը այն քարերուն կը նմանին, զորս ֆալիֆորնիայի ոսկէխնդրակքն փոշի կը դարձնեն, անոնց մէջ բովանդակուած ոսկիի մասնը կունքը առնելու համար: Ուտելեաց ոսկին ալ այն մասն է՝ որ արիւնը կրնայ իրեն օգտեցնել. մնացորդը միայն նետելու արժանի է. և այս բաւական է քեզի հասկցնելու թէ ինչո՞ւ համար կտոր մը միս աւելի սնունդ կու տայ մարմնոյդ՝ քան թէ ամբողջ պնակ մը աղցան: Միսը ոսկիէ լեցուն քար մըն է, աղցանը հազիւ թէ ասդիս անդին քանի մը երակ ունի անկէ. և ինչ որ աղիքին մէջ կը կրէ կը տանի, գրեթէ բոլորը նետելու է:

Արդ նրբաղիքին սկիզբն է, այսինքն այն մասին մէջ՝ որ առաջնադի կը կոչուի, և որուն երկայնութիւնը գրեթէ տասուերկու մատն ըլլալով՝ լատինական տասուերկու նշանակող բառով duodenum կ'անուանեն. այս մասիս մէջն է՝ որ արեանը գնալի մասերը կ'ընտրուին ու կ'որոշուին անոնցմէն՝ որ պիտի մերժուին, բանի մը ծառայել չկարենալով: Այդ գործողութիւնը ամենակարևոր է, ինչպէս կրնաս ըմբռնել. և եթէ խախտացը արագընթաց անցած ըլլար նրբաղիքին մէջէն, ոսկին վտանգի մէջ կ'ըլլար աւելորդին հետ դուրս քշուելու:

Գոյացութիւնը՝ յետ ստամոքսին մէջ յապաղելու, դարձեալ մէյ մըն ալ առաջնաղիքին մէջ կանկ կ'առնուն, որ նուրբ և տկար ըլլալով՝ շատ նեղը կը մոնար զանոնք ամփոփելու, մեծ անց-

քին ժամանակը՝ որ կերակուրէն մէկ կամ երկու ժամ ետքն է, եթէ իր կողմունքները ընդլայնելու կարողութիւնը չունենային, և անանկ կերպով ընդլայնելու՝ որ մեծ առիթներու մէջ մինչև ստամոքսին սովորական մեծութեամբը կ'ուռին: Ուստի և ոմանք զայն իբր երկրորդ ստամոքս մը համարած են: Եւ արդարեւ, անոր ըրած գործողութիւնը իրեն իրաւունք մը կու տայ այդ պատուոյ տիտղոսին: Ինքն է որ ստամոքսին գործողութեան լրում կու տայ, և կըրնայ զուրցուիլ թէ առանց իրեն բան մը չկրնար ըլլալ:

Առաջնաղիքէն վեր, ստամոքսին ետևը սպնգի պէս ծածկուած բան մը կայ, նման այն գեղձերուն՝ որ բերնին մէջ տեսանք: Ասոր Պանկրէաս ծիծաղելի անունը տուեր են. ծիծաղելի կ'ըսեմ, վասն զի երկու յունական բառերէ առաջ կու գայ որ թոյր միս կը նշանակեն. արդ պանկրէասը, որ լորձնաբեր գեղձերուն նման տեսակ մը սպունգ է, գորշագոյն հատալից ծրարի մը երևոյթն ունի, և ամենեկին մտուտ չէ: Ինչ ալ ըլլայ իր անունը, մեր այս սպունգը՝ առաջնաղիքին հետ պզտի խողովակով մը կը հաղորդուի, որուն միջոցաւ, երբ խախտացն անոր մէջ կը հաւաքուի, առատաբար հեղանիւթ մը կը թափէ վրան, որ բերնի լորձուղիին բոլորովին նման է:

Անմիջապէս այն տեղոյն մօտ՝ ուր պանկրէասին խողովակը առաջնաղիքին մէջ կը բացուի, ուրիշ խողովակ մըն ալ կու գայ կը բացուի, իր հեղանիւթն ալ մէջը բերելով ու թափելով. այս երկրորդ խողովակը լերդէն կու գայ, որուն մէջ մաղձը կը շինուի, որ դեղնորակ կանաչ գէշ հեղանիւթ մըն է, և անունը արդէն իսկ պէտք ես գիտնալ. այս հեղանիւթը ուտելեաց այլակերպութեանը մէջ մեծ ծառայութիւն մը կ'ընէ:

Մաղձը և լեարդը շատ կարևոր բաներ են և վրանին մէկ երկու խօսք զուրցելը բաւական չէ. առաջիկայ նամակս անոնց վրայ խօսելով պիտոր սկըսի: Որպէս զի միտքդ աւելի երկայն ժամանակ

ի կախ չթողում, կրնամ քեզի ըսել առայժմ՝ որ ոսկրին ու աւելորդին ընտրութիւնը՝ ինքնիրեն խախտացին մէջ կ'ըլլուի, յետ պանկրէասին և լերդին երկու հեղանիւթներն ընդունելու: Ինչ կերպով, օրինակի աղագաւ: Ամօթով կ'ըսեմ՝ որ զայն քեզի մեկնելու պարտաւորութիւնը վրաս չեմ առնուր: Քիմիական գործողութիւն մըն է հոն կատարուածը. քիչ մը ետքը այդ բառը քեզի մեկնելու առիթը կ'ունենամ: Սակայն Աստուած մեզմէ աւելի մեծ քիմիագէտ մըն է, որուն գաղտնիքը դեռ չենք կրցած գտնել:

Սակայն, սիրելի օրիորդիկ, պէտք ես պատրաստ կենալ ուրիշ շատ գաղտնեաց հանդիպելու, եթէ այդ պզտիկ տոր մը մնի և ոսկրի քննութեանը՝ ուստի մարդկային մարմինը կը բաղկանայ՝ մինչև ծայրը ուղեւանք երթալ: Այս ատենս կը յիշեմ Կամիլ Տէմուլէնի սուրբ Յուստինոսին վրայ ըսած այն խօսքը, որ իր գլուխը ձեռք բռնած կը կրէր: Քիչ մը ետքը սորվիս պիտի թէ ով էին այդ երկու մարդիկը: Չեմ ուզեր ըսել քեզի որ ճշդիւ դու ալ անանկ ընես, վասն զի դու այլոց ծանակ կ'ըլլաս. սակայն մէկ տեսութեամբ մը, թերևս բոլորովին մեղադրուելու չէր: Մարմիննիս յիրաւի տաճար մըն է՝ ուր կը բնակէ Աստուած, ոչ անգործ եղանակաւ և իր ներկայութիւնը ծածկելով, այլ կենդանի և անդադար գործելով, մեր տեղը հսկելով այն յաւիտեանական օրինաց խորհրդաւոր կատարմանը վրայ՝ որ զարեւր երկնից մէջ կը շարժեն, և խախտացին աղեաց մէջ սողալ կուտան: Մենք կ'ուտենք, այլ Աստուած է որ զմեզ կը սնուցանէ:

Կը շարունակուի:

ՖԵՐՏԻՆԱՆՏՈՍ ՏԸ ԼԸՍԷՐՍ

Ֆ. տը Լըսէրս երևելի քաղաքագէտն և ճարտարապետը, ծնեալ ի վէրսայլ 1805ին. 1825էն ետքը վարչական գործոց մէջ մտաւ իբրև օժանդակ Լիս.

պոնայի ընդհանուր հիւպատուութեան: 1827ին Լա-Ֆէրրոնէ կոմսին ձեռքին տակ արտաքին գործոց վաճառականու թեան վարչութեան պաշտօնատան մէջ զրուելով, 1828ին հիւպատուութե ստորին աստիճանն¹ առաւ, և յետոյ թուունդի ընդհանուր հիւպատուութե օժանդակ եղաւ. Ալճերիի արշաւանքէն քանի մը ամիս վերջը, Գլոզէլ մարաշախտին զրկուեցաւ՝ Կոստանդինայ դաւառին նուաճման նկատմամբ, ուսկից 1831ին Եգիպտոս անցաւ ստորին աստիճան հիւպատուութեան և փոխահիւպատի պաշտօնները վարելու համար: 1833ին Գայիրէի երկրորդ կարգի հիւպատուութեան պատուոյն արժանացաւ. երկու անգամ յանձն առաւ Ալեքսանդրիոյ ընդհանուր հիւպատուութիւնը, մասնաւորապէս 1834—1835ի մեծ ժանտախտի միջոց՝ որ գրեթէ ժողովրդեան երրորդ մասը ջնջեց, և որուն համար յետոյ 1836ին լեգէոնական պատուոյ խաչովը վարձատրեցաւ. նոյն տարւոյն մայիսի 1ին դարձեալ ընդհանուր հիւպատուութե և վարչական պաշտաման հրաւիրուելով Եգիպտոս, տասն ութ ամիս քաղաքային կարևոր հանգամանաց մէջ ետեղակալութիւն ըրաւ: Իպրահիմ—Բաշային Ասորոց երկրին տիրելը իրեն օգտակար ըրաւ, ի պաշտպանութիւն քրիստոնէից, և միանգամայն սուլդանին՝ Եգիպտոսի փոխարքայի Մէհէմէտ Ալիի հետ օգտաւէտ յարաբերութեանցը վերստին հաստատութեան պատճառ եղաւ: Երբ արձակման հրամանն ընդունեցաւ, 1838ին Բարիզ որոշուեցաւ՝ որ Ռոզէրտամ երթայ Գաղղիոյ հիւպատուութիւնը վարելու:

1839ին Մալազայի՝ 1842ին ալ Պարչեւոնայի հիւպատ անուանուեցաւ, ուր իր վարչական ասպարէզը մեծ փայլ մը պիտի առնուր: Նոյն տարին նոյեմբեր ամսոյն՝ երբ քաղաքս ռաբաձգութեամբ կը կոծուէր, և ուրիշ դիպուածոց մէջ, որոնք անկէ ետքը եղան, ինքը այսպիսի դժուարակնճիւն կացութեան մը

1 Élève consul.